

Шевченка. Психологія, 1(21), 2025. 21–26. [https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1\(21\).3](https://doi.org/10.17721/BPSY.2025.1(21).3)

5. Даценко О. А. Психологічний ресурс як інтегральна характеристика життєтворчості особистості. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2022. Т. 33(72). № 1. С. 1–6.

6. Зубовський Д. С. Перевірка факторної структури україномовної методики Опитувальник посттравматичного зростання. *Український психологічний журнал*, 2. 2018. С. 36–47.

7. Климчук В.О. Психологія посттравматичного зростання: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 125 с.

8. Титаренко Т. М. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі. Міленіум. К.: Міленіум, 2016. 320 с.

9. Tedeschi R.G., Calhoun L.G. Posttraumatic Growth: conceptual foundations and empirical evidence. *Psychological Inquiry*. 2004. Vol. 15 (1), p. 1–18.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-2-101>

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ СТИЛЬ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ З АСОЦІАЛЬНОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ ОСОБИСТОСТІ У ВАЖКИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ

Якимчук Б. А.

*кандидат психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
Уманський національний університет
м. Умань, Україна*

Спрямованість – стрижнева психологічна особливість. У проблемі спрямованості виокремлюється взаємозв'язок спрямованості особистості з асоціальною поведінкою [3]. Сутність індивідуально-психологічних особливостей особистості полягає у своєрідних властивостях психічної активності особистості (темперамент, характер, мотиваційно-потребова сфера), які утворюються через злиття індивідуальних біологічних і соціально набутих властивостей особистості [1]. Проблематика, пов'язана з індивідуально-типологічними відмінностями у структурі асоціальної спрямованості особистості, базується на вирішенні двох класів завдань: виявлення домінуючого компонента структурної організації асоціальної спрямованості особистості тих, хто навчається, та визначення чинників ризику і чинників-протекторів, які задають мішені профілактики девіантної

поведінки, у т. ч., проблемного використання тими, хто навчається, інтернету [2].

Як показало проведене дослідження, переважаючими чинниками ризику для психологічного неблагополуччя є самоізоляція та дистанційне навчання (це стосується як періоду пандемії, так і сучасних умов російської агресії) [4]. У таблиці 1 подано відмінності структури асоціальної спрямованості особистості.

Проведений однофакторний дисперсійний аналіз впливу самоізоляції на індивідуально-психологічні характеристики особистості дозволив зробити низку висновків. За когнітивним компонентом асоціальної спрямованості особистості учнів до, під час і після пандемії виявлено достовірні відмінності за показниками ворожості («до»=21,18; «під час»=20,77; «після»=22,66), ворожість матері (2,22; 2,42; 2,61; автономності матері (2,32; 2,41; 2,55) і батька (2,35; 2,61; 2,55), непослідовності матері (2,25; 2,33; 2,71) та батька (2,22; 2,50; 2,59), директивності батько (2,43; 2,59; 2,54), прийняття жіночої соціальної ролі у тих, хто навчається жіночої статі (11,10; 10,14; 9,92); когнітивної поглинання (10,05; 11,60; 11,41). За емоційно-вольовим компонентом асоціальної спрямованості особистості учнів до, під час і після пандемії виявлено достовірну різницю за показниками гніву («до»=20,50; «під час»=20,05; «після»=21,54), екстраверсії (12,93; 11,48; 10,99), нейротизму (13,03; 13,38; 11,79), вольового контролю емоційних реакцій (9,40; 11,12; 8,82); негативних наслідків проблемного використання Інтернету (7,02; 7,51; 8,31). За мотиваційним компонентом асоціальної спрямованості особистості учнів до, під час і після пандемії знайдено значні відмінності за показниками соціальної бажаності відповіді учнів («до»=3,64; «під час»=2,98; «після»=3,69), схильності до формування. Таким чином, пандемія, яка для більшості респондентів розглядалася як важка життєва ситуація, є чинником ризику порушення психічного здоров'я і може сприяти аутоагресії та девіантної віртуальної активності підлітків, а також погіршенню дитячо-батьківських відносин, а недостатність психологічної інформації про проблеми та специфіку порушень психічного здоров'я. Висока потреба у наданні ефективної психологічної допомоги свідчить про необхідність та перспективи розвитку дослідницької проблематики медичними психологами у спільній роботі із представниками інших спеціальностей.

Таблиця 1

**Відмінності структури асоціальної спрямованості особистості «до»,
«під час» та «після» пандемії**

Показник	Період (середнє значення)			F	Рівень значу- чості
	до пандемії	під час пандемії	після пандемії		
Когнітивний компонент					
Ворожість	21,18	20,77	22,66	8,201	0,000
POZ (мати)	2,58	2,46	2,44	1,833	0,160
DIR (мати)	2,43	2,41	2,48	0,341	0,711
HOZ (мати)	2,22	2,31	2,64	12,350	0,000
AUT (мати)	2,32	2,41	2,55	4,109	0,017
NED (мати)	2,25	2,33	2,71	18,615	0,000
POZ (батько)	2,32	2,22	2,29	0,913	0,402
DIR (батько)	2,43	2,59	2,54	3,059	0,047
HOZ (батько)	2,25	2,61	2,63	17,849	0,000
AUT (батько)	2,35	2,61	2,55	8,517	0,000
NED (батько)	2,22	2,50	2,59	16,622	0,000
СОП 8	11,10	10,14	9,92	16,055	0,000
Когнітивна поглиненість	10,05	11,60	11,41	10,381	0,000
Емоційно-вольовий компонент					
Гнів	20,50	20,05	21,54	5,787	0,000
Екстраверсія/ інтроверсія	12,93	11,48	10,99	26,292	0,000
Нейротизм	13,03	13,38	11,79	10,910	0,000
СОП 6	9,40	11,12	8,82	11,231	0,000
Регуляція настрою	13,30	13,26	12,92	0,692	0,501
Компульсивне використання	11,93	11,81	11,28	1,968	0,140
Негативні наслідки	7,02	7,51	8,31	13,445	0,000
Мотиваційний компонент					
СОП 1	3,64	2,98	3,69	14,399	0,000
СОП 2	9,79	9,30	10,24	2,740	0,065
СОП 3	11,62	10,78	12,14	4,766	0,009
СОП 4	11,07	12,11	11,00	3,301	0,037
СОП 5	13,59	13,73	13,49	0,094	0,910
СОП 7	12,89	13,34	11,90	2,419	0,089
Надання переваги онлайн-спілкуванню	10,88	11,21	10,31	3,594	0,028
Поведінковий компонент					
Фізична агресія	23,55	20,70	23,78	23,634	0,000
Загальна агресія	65,24	61,51	68,02	16,147	0,000
Рішення	44,39	45,29	47,29	1,747	0,175
Емоції	41,64	48,20	45,58	14,791	0,000
Уникнення	35,46	43,29	38,20	18,160	0,000
Ініціатор	7,46	5,98	8,92	44,102	0,000
Помічник	6,81	5,84	7,54	15,910	0,000
Захисник	8,13	7,62	9,62	24,597	0,000
Жертва	6,05	5,56	6,67	8,964	0,000
Спостерігач	5,14	5,61	6,43	29,626	0,000
Асоціальна реальна активність	25,94	25,76	25,59	0,057	0,945
Аутодеструктивна реальна активність	25,23	25,01	24,38	0,615	0,541
Асоціальна віртуальна активність	17,20	22,44	22,02	16,553	0,000
Аутодеструктивна віртуальна активність	24,29	22,96	21,78	4,194	0,015

Примітка: жирним шрифтом виділено значущі відмінності ($p < 0,05$).

Література:

1. Гуртовенко Н.В. Соціально-психологічні засади корекції девіантної поведінки підлітків в умовах сучасних соціогенних викликів: дис. доктора психологічних наук. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля МОН України. Київ, 2025. 458 с.
2. Краєва О.А. Подолання кризи ідентичності в підлітковому віці: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І.С., 2018. 218 с.
3. Otto H. To be or not to be... actualizing // To Be or Not To Be...: Existential-Psychological Perspectives on the Self / ed. S.M. Jourard. Gainesville, FL: University of Florida Press, 1967. P. 50–67.
4. Safin O., Kravchenko O., Mishchenko M., Potapchuk Y. Peculiarities of Psychologists' and Social Pedagogues' Work in Terms of Quarantine. *Lecture Notes in Networks and Systems* 2021, 267, Pp. 149–157. URL: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57226642112>